

ВОЛЬНАЯ Беларусь

№ 16. 1917 г. Панядзелак Выходзіць двойчы на тыдзень. 28 жніўня 1917 г. № 16.

Сіла у аднасьці.

Усё сваё жыццё ўсе мы чуюм адны і тыя вялікія словы:

— Сіла ў аднасьці. Сіла ў арганізацыі. Сіла ва ўзаемапамачы.

І ўсе мы добра ведаем, што гэта праўда. Так, лягчай пераламаць 100 пруткоў па аднаму, як пэўна іх звязку адразу. Усе мы паасобку гэта добра разумеем, бачым і чуюм, але нейкая закавыка стаіць нам на дарозі і ні дае адвагі зліцца ў вадно цэлае. Закавыка гэта ёсць ні што іншае, як наша цемра і тые варункі мінулага, ў якіх мы жылі соткі гадоў у падданстве такога ураду, якому наша народная прасьвета і аднасьці былі страшней сьмерці. Бадай што кожны асобны чалавек, дзякуючы свайму прыдатку, «інстынцту самаабароны», ды пад страхам уселякіх «напасьці», толькі і глядзеў:

— От, абы я жыў—здараў, а сусед хай сам аб сабе дбае.

На нашых вачах, нас як бараноў рэзалі, вешалі, скуру дупілі, а мы глядзелі і маўчалі, а мо' паціхеньку й думалі:

— Балазе ні я панаўся, а суседа хай дупіць...

Такое нізкае, гідкае перакананьні зьявілася ў нас на грунці «самаабароны»!.. Ці-ж ні смешна гэта? Якая тут абарона, калі сягоньня цябе дупіць—я маўчу, заўтра мне дупіць будучы—ты маўчаць-імяш?

Нат каровы і тыя равуць, калі адну з іх воўк рэжа.

Вось што зрабіла з намі цемра, да чаго давяло нас жыццё пад'ярмнае! Мы сталі на ніжэйшай ступені ад быдла, ад зьвера. Пчола, мурашкі—паглядзеце на іх, як яны жывуць і што робяць. Ваўкі—ходзяць стадам, жывуць ў аднасьці. Птушкі ў вырай і з вырай лічэцца разам ў парадку. А мы?—Мы людзі, створаныя на «абразе і надобнасьці Бога» дурнейшыя са сваім хвалёным розумам ад гэтых нізшых твораў земных, што жывуць інстынцтам (чуцьцём)! Мы дробязь у параўнаньні з ім! Мы павар'яцелі! Мы захваралі страшэннай хваробай вузенькага суб'ектыўнага эгоізму.

Толькі глянёце, што робіцца цяпер, хая бы ў Расіі, ні кажучы ўжо аб гэтай усёсьветнай шалёнай вайне. Да чаго людзі дагаварыліся? Да чаго дарабіліся? Да чаго дайшлі? Пашоў брат на брата, сын на бацьку, бацька на сына, партыя на партыю, махляр на шчырага, жукік на махляра... Німа ні ўказчыка, ні прыказчыка. Усе робюць, як хочуць, а хочуць як падказвае ім «запутаная псіхалёгія» і «хвалёны розум» ад каторых камару, птушцы і зьверу ні добра робіцца...

Ходзіць па сьвеці хтосьці і, ці то дзеля свайго карысьці, ці то ведзьмам на папеху, ходзіць і муціць вяду. Сягоньня мы верым аднаму махляру, заўтра другі прыходзіць—другога слухаем і другому верым, пасля трэціму, чацьвертаму і т. д.

Што-ж гэта? Хто мы? Дзе наш вообраз чалавечнасьці?

Людзі! Браўцы! Апамятайцеся! Вазьміце вочы ў рукі, як той казаў, і пры-

гледзьцеся да ўсяго наўкола, а найперш і найлепі сябе разгледзьце.

Браты Беларусы! Прыгледзьцеся добра да сябе і да сваіх патраб.

— Вы хочаце людзьмі звацца?

— Вы хочаце палепшыць свой быт?

— Вы хочаце згарнуць з душы і цэла ўсю гразь, што махляры і перакінчыкі накідалі на вас?

Дык ідзіце ні чужой, а свайго прастай дарогай. Ідзіце ўсе разам, памятаючы раз на заўсёды, памятаючы так, каб кожная капля ваша крыві чула; каб кожная складка мазга ведала; каб уся душа ваша любоўю гарачай спазнавала:

— Адзін за ўсіх і ўсе за аднаго.

— Сіла мая—сіла ўсіх, сіла ўсіх—

мая сіла.

— Хто хоча адабраць нашу душу, той хоча пашай пагарды, а калі мы загубім наш гонар—мы загубім воблік чалавечы, мы станем нявольнікамі крывавага гонару ворагаў нашых.

— Хто ні мае пашаны да свайго—ні мей-іме пашаны да чужога.

Калі гэтыя словы зразумелыя вам, калі вы бачыце і чуеце гэта, то ідзіце бараніць сябе ўсе разам, а не паасобку. Сіла ў аднасьці.

Адзін за ўсіх і ўсе за аднаго!

І. Піліпаў.

Зямельнае пытаньне і дзяржаўны лад.

Можна спадзявацца, што да Устаноўчага Сойму пройдуць у большасьці дэпутаты сацыялістычнага кірунку. Грамада селянскага люду ў Расіі хоць і ні сацыялістычна, але, будучы палітычна ніспелай, пемнай, беднай і сьціскай зямлі, лёгка можа пайсьці ў той бок, адкуль чуецца кліч: «зямля і воля». Вось і можна думаць, што Сойм ухваліць і вынісе дужа важнае пастапаўленне: установіць у Расіі дэмакратычную рэспубліку і перадаць усю зямлю з рук ціперашніх яе ўласнікаў у казну, або завядзе сацыялізацыю зямлі. Мы павінны заговець [загадаць] разгледзіць, ці будзе гэтая зямельная рэформа карысна для беларускага народу.

Вядома, што кожны народ больш за ўсё жадае быць самавітым гаспадарам у сваёй краі, і той дзяржаўны лад, які прызнаў-бы за Беларусь права на аўтаномію ў этнаграфічных (дзе жывуць беларусы) граніцах, быў-бы для нас найлепшы і карысны. У рэспубліцы дабіцца гэтага лягчай, чым у манархіі,—значыць гэты парадок дзяржаўнага ладу ня папярэчыць інтарэсам беларускага народу. Зусім іншая справа—сацыялізацыя зямлі, або пераход яе да казны. Ад момэнту пераходу ўсёй зямлі ў казну, у рукі Ураду—трэба думаць, тым самым Урад набірае страшэннай сілы над грамадзяствам гасударства, над яго культурным, эканамічным і нацыянальным развоём. Патрэбна вялікая пэўнасьць, што Урад, уздышы ў свае рукі такую ўласць, будзе заўсёды праўдзівым прадстаўніком інтарэсаў усіх грамадзян гасударства, што ён ня будзе злоўжываць ці махляваць гэтай уласцю; што ў нас будзе магчымасьць ськінуць ці зьмяніць яго, калі ён

нарушыць правы грамадзян. Нарэшці, ці патрапіць самі народы ў гасударстві спыніць у сябе і паміж сабою ўселякія спрэчасьці ў справах змаганьня на нізі эканамічнай, нацыянальнай і інш., і ці ня створаць яны многа перашкод для Ураду пры выкананні ім сваіх абавязкаў. Дагэтуль ня маем прыкладу, каб дзе на сьвеці быў такі дзяржаўны лад, які нам жадаецца завесці. Тым-та самую трываласць дзяржаўнага ладу ня можна згоры правідаць і ня можна быць пэўным, што так яно стаяцца, як жадаецца. Маёмо прыклад на Францыі. Французы, адзін з найбольш культурных народаў у Эўропі, пасля вялікай рэвалюцыі ў канцы 18-га веку, два разы парываліся ўстанавіць у сваёй гасударстві рэспубліку і ледзьва за трэцім разам, блізка праз 80 год пасля рэвалюцыі, здолелі умацаваць гэты лад дзяржаўнага кіраваньня. Ці Расія здолее за адным махам, пры свайго культурнай адсталасьці, завесці гэтакі лад, якога яшчэ нідзе німа (ўсе ціперашнія рэспублікі буржуазныя) ды яшчэ ў гэтым часі, як цяпер,—пет ведама. А што будзе, калі ўласць у Расіі захопыць расійскія нацыяналісты? Дагэтуль яшчэ ніводнае культурнае гасударства ня адважылася завесці ў сябе сацыялізацыю зямлі [нацыяналізацыю? Рэд.], але можна спадзявацца, што ў тым гасударстві, дзе гэта будзе завядзена, ня закасуецца гэта і пры пераходзе ўлады ў рукі рэакцыі, каторая рада будзе выкарыстаць пераход зямлі пад загад Ураду, як павялічэньня свае ўласці дзеля трыманьня людзей у кабле і абрусенні [наварота на маскалеў], пераселяючы людзей з аднае акругі ў другую па свайму бажанню. Заліч—«ўся зямля для працоўнікаў на зямлі» пры сацыялізацыі зямлі выдзе да роўнага падзелу і спажыткаваньня на роўных правах усяго зямельнага запасу ў гасударстві паміж усімі ахвотнікамі працаваць сваімі рукамі на зямлі. Залежна ад гэтага,—ад ліку зямлі і працоўнікаў, кожны атрымае кавалак зямлі, які хто зможа абрабціць сам с сям'ёю, але блз найміта, а можа і менш таго, калі выявіцца недахват зямлі. Пры гэтых парадках трудна будзе выбіцца каму-небудзь з гурту шэрых землепрабаў, накуль хто сядзіць на зямлі, каторае можа хваціць на прахытак, але ні на значнейшы дастатак. Хто сойдзе з зямлі, дык па яго мейсца пасадзіць другога, бо зямля ня будзе асобнай уласнасьцю, а гасударска-свабоднаю,—значыць з яе будучы карыстаць, як з дажывотнай арэнды. Памрэ гаспадар,—нет ведама, што рабіць удаве з нялетнімі дзяцьмі: найміта або парабка ня будзе, бо хто можа працаваць, той і сам возьме зямлі. Воля—вельмі каштоўны набытак, калі народ мае магчымасьць павялічваць свой дастатак. Чалавек тым і розніцца ад бязмоўнага стварэньня, што ён ніколі ня здавальняецца тым, што мае, а пастаянна рупіцца аб тым, каб надбаць сабе як пайбольш добра, патрэбы яго пашыраюцца і праз гэта ён вытварае культурны поступ у грамадзянстве. С часам стаяцца, што людзі навучацца шчыра працаваць дзеля агульнай карысьці, на грамаду,—цяпер-жа такіх людзей мала і трэба прызнаць, што ў наш час асобісты ін-

тэрас гэта самая моцная прыпука да працы. Праз тое на цэлым сьвеці пашуюць ўласнасьць, ня глядзячы на тое, што яны часта ідзе поплеч з крываўдзі і палаяверкай. Блз яе людзі загразлі-б у апатыі і, заміж пашырэння і павялічэньня патраб, зменьшылі-б іх да ліку лёгка дабываных патраб пражывуленьня.

Беларусь—край бедны. Апі нетра яго, ані паверхні пласт зямлі ня славіцца багацьцем. Трэба многа шчырай і разумнай працы, каб мець добры зыск і аплату за працу, а разумная праца вымагае капіталу (грошы). А сушка балотаў, штучныя гноі, гаспадарскія машыны і прылады, заводы, фабрыкі і інш. вымагаюць многа грошы і асобістага пачыну (ініцыятывы), а праз гэта нам ня сьлед змагацца с капіталам (у яком сэнсі? Рэд.), а наадварот, ад твораць працы капіталу мы павінны чакаць эканамічнага (гаспадарнага) расквіту нашага краю і павялічэньня ў ём дастатку.

Для нас важней за ўсё, каб памні-хто ня накладаў свае волі. Беларусь хоча жыць сваёю воляй і сваім розумам. Устаноўчы Сойм павінны даць Беларусі тэрыторыяльную аўтаномію с правам уладзіць свае ўласныя распарадкі, згодныя з духам і волюю нашага народу ў поўным закрасі ўсіх спраў, а ў тым ліку і справы зямельнае. Дзеля гэтага нам трэба хутчай устанавіць Цэнтральную Беларускую Народную Раду, як на Украіні, і дабівацца асобных выбараў у Сойм, дзе нашы прадстаўнікі апраўдуць статут нашай аўтаноміі і акрэсьляць граніцы беларускай зямлі.

І. Раманавіч.

Р. С. Заўважыўшы, што сацыялізацыя і нацыяналізацыя зямлі ні адно і тое, згаджаючыся с шапоўным аўтарам, што зямельная справа на Беларусі можа быць разважана толькі Беларуская Краёвая Рада і што ўсе правы зямельнай рэформы расійскіх партый для нас ні дапасаваны,—рэдакцыя ахвотна друкуе артыкул шапоўнага аўтара. Разам с тым, рэдакцыя спадзяецца, што гэта выкліча спрэчку і знойдуцца людзі, каторыя захочуць асьвятліць пытаньне с свайго нагляду па грунті рэчы.

Рэдакцыя.

3 ВЕСКІ.

Згінуло гідкае апыкуство, што цвёрдым крокам вяло нас да нацыянальнай сьмерці.

Усё было дапасавана да таго, каб дабіцца свае мэты ды яшчэ нават паказаць сябе у вачох беларусаў сябрамі і дабрадзеямі. Цёмны селянін стагнаў ад спрытнай панскай працы, але маўчаў. Ды інакш і нельга было: засьмяюць, калі адчыніш рот. «Аб ім клапаціцца, працы не шкадуець, каб добра жылося, вядуць абаручкі, каб не заблудзіў, стаў чалавекам, а ён яшчэ не згавален, крываўіца! Быдлё, не іначэй!»

Лепшыя сыны Беларусі даўно гэта бачылі, даўно голасна крычалі аб зьдзеку, крываўдзі. Але апыкуны празрыста ўг-

МУЗЕЙ Г. К. К. А.

№ 1573

Цэна асобнага № 15 кап.

Умовы падпіскі на 1917 год.

За 1 м.	За 2 м.	За 3 м.	За 4 м.	За 5 м.	За 6 м.	За 7 м.	За 8 м.	За 9 м.
1 р.	2 р.	3 р.	4 р.	5 р.	6 р.	7 р.	8 р.	9 р.

Падпіска прымаецца толькі с 1-го чысла кожнага месяца.

Перамена адрэсу—50 коп. Пры зьмені адрэса конча прыкладаць стары адрэс.

Рукапісы павінны быць чытальна напісаны і толькі з аднаго боку наперы. Кепска перапісаныя рукапісы ні чытацца, ні друкавацца ня будуць.

На ліставааньня, перасылку рукапісаў і іншыя адказы-павінны прыкладацца маркі.

Газета палітычная, эканамічная і літаратурная.

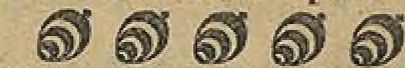
Год выданьня I.

Адрэс рэдакцыі і адміністрацыі: Мінск, Захараўск. 18

Умовы друку абвестак:

(На IV боку газэты) за 1 радок шпальту 40 к. за 2 рад. 80 к. за кожны раз.

Асобам, шукаючым працы — 1 руб. за 3 радкі за адзін раз.

лядаліся і мелі напатаговы турмы, засланні, ланцугі. У далёкіх краях у пякельным жыцці апыноваліся тыя, што жадалі дапамагчы свайму цёмнаму брату. А народ беларускі заставаўся адзін цёмны, без вартаўнікоў яго інтарэсаў.

Але частка лепшых сыноў Беларусі працавала па-іншаму, чакаючы лепшага часу.

Запанавала вольнасць. Загаманілі, заварушыліся беларусы між балот, лясоў у сваіх цёмных хатках. Пачуўся голас роднай кніжкі, газеты, жаданне сваёй школі каб дзеткі не калечыліся, выявілася жаданне самым здабыць сваё шчасце, ў свае рукі ўзяць сваю родную справу. Выйшлі да працы сыны пакрыўджанага магутнага народу. Гучныя воклічы пачуўся па ўсіх кутках: адраджэнне, еднасць, змаганне з ворагамі роднай справы, праца. Глеба гатова, зерняткі знаходзяцца ў ёй добры прытулак. Расце, шырыцца сьведомасць народу. Гурты множацца. Тры браты—славянскія ідуць роўнай сьцежкай, даганяюць суседзяў.

Будзіцца наша Беларусь з адвечнага сну да новага жыцця: моладзь лучыцца ў гурты, каб лепш працаваць. Праца кінце, бо час такі, што спяць нельга. Каб праца была больш плыноў і прадуктыўнай зрабілі зьезд 8-10 ліпеня ў Мінску. Але падзеі нацы так і засталіся надзеямі, зьезд іх не спраўдзіў. Сварка, лёд за чубы не ўзяліся. Партыйныя рахункі, асабістыя рахункі... «Гэта хамства!» выклікае адзін... «А вы—агент каталіцкай клерыкальнай партыі», дадае другі... «Дарога, па якой Б. С. Г. хоча вясці нашу агульную працу, можа быць перашкоднай да шырокага культурна-нацыянальнага адраджэння Беларусі...» заўважае трэці. Што гэта такое? Што ёсць супольнага паміж адраджэннем і агентам каталіцкага клерыкалізму? Чаму названы так не пратэставаў? Калі гэта толькі лаянка, дык дапусціўшы яе навінен быў выключыць сябе са сходу. Пратэстаўнікі цэлай партыі пакідаюць сход, а старшыня кажа: «Зьезд беларускіх арганізацый вядзе далей сваю справу...» Гдзе ж тут характэр «агульнага» калі лічыць, што ў нас толькі дзве партыі? А калі

хто ня лічыць Б. Н. С. аў спрыяючымі нашай справе, хай даўдзе нам гэта. Мы хочам ведаць, мы павінны ведаць усё! Вы стаіце на варці інтарэсаў любай ўсім нам Маткі-Беларусі. Мы ўгледземся на вас, як на лепшых сыноў яе,—глумачце нам.

Вораг ня сьпіць. Яму да душы гэтка зьяві.

Зрабны.

Друк і жыццё.

Адносіны расійцаў да Фінляндзіі.

«Надзвычайна зьявіцца мы бачым у адносінах расійскага рэвалюцыйнага грамадзянства да падзей у Фінляндзіі, піша «Украінскі Голас». «Усе, ні разбіраючыся ў том грунці, на яком узраслі гэтыя падзеі, пачынаючы пагражаючы крычаць і крычаць усе—пачынаючы з «Волі Народу» і канчаючы «Новым Временем», кідаюць бізпаздэстаўныя абвінавачанні, пагражаючы войскам разгнаць Сойм, быцым незаконна скліканы. І хто пагражае? Пагражае краса і цвёт расійскіх рэвалюцыянераў. Вінаваціць фінляндскую дэмакратыю ў том, што яна нібыта ідзе ў разлад з інтарэсамі агульна-расійскай дэмакратыі, вінаваціць іх у сепаратызме (аддзяленні),—выстаўляюць на сусветны глум свае-ж уласныя даказы, даказы надзвычайна наіўныя, дзіцячыя,—таго, што дамаганні дэмакратыі Фінляндзіі, незалежнасці Фінляндзіі, як асобнай дзяржавы ня маюць пад сабою грунту. А чаму? А таму, кажуць, што Фінляндзія ня прывыкла жыць самабытна. Раней, моў, яна жыла с шэдамі, а потым перайшла пад нашу «расійскую высокую руку» і чаго ёй яшчэ трэба? З намі так добра жылось. Хто гэта гаворыць? А гавораць гэта расійскія рэвалюцыянеры біз жаднае кроплі імперыялізму!

Дэмакратыі Фінляндзіі, стоючы на грунці праўды і маючы законнае права, дамагаецца склікаць Сойм; яны ня збіраюцца пратэставаць проці незаконных учынкаў сілаю, яны склікаюць Сойм дзе-

ля мірнае працы,—нават яны зьявляюцца да расійскіх «глухих» сацыялістаў с просьбаю стрымацца і ня чыніць гвалту над законнымі актамі Фінляндзіі, але расійскія рэвалюцыянеры адказу на гэта ня далі і пэўна што і ня дадуць. Гэты жывы прыклад яскрава нам паказвае, с кім нам трэба ісьці і ад каго чакаць дапамогі.

Далей мы бачылі, як зьявляліся да Часовага Ураду мусульманы с просьбай здаволіць іх самымі німінуцымі патрэбамі, але адказу ні дачкакаліся. І гэты жывы прыклад сьведчае пра тое, што кожны выступ, кожнае дамаганне якой небудзь нацыі,—павінна апірацца на моцную агульна-нацыянальную арганізаваную сілу, злучанай адной мэтай, адным бажаннем здабыць сабе права і вольнасць, і мы глыбока пракараны, што толькі такія выступы, цалкам арганізаваныя, будуць мець патрэбны ўспех».

Супольная мова.

У «Русских Відомостях» краса і пыха расійскага пісьменства, В. Королёнка, распачаў друкаваць нарысы: «Война, отечество и человечество». Пісьменнік гаворыць на тэмы, усім цікавыя, што ўсіх хваляюць, усіх таргаюць за найчульнейшыя струны душы.

«Цяпер, калі скінута самадзяржаўе, перад намі, перад усімі адразу, цэлымі гуртамі паўсталі заданні, пра якія да гэтага часу даводзілася толькі паасобку думаць і толькі на патаёмных сходах гуртам гаварыць. Новыя разуменьня, што і пераказваюцца новымі словамі, з латынскага слова «рэспубліка» пачаўшы, адразу ўпісваліся ў наша жыццё, заселі, ня спытаўшы старога начальства, на перадніх мейсцох і зваражаюцца аднака і да мужыка ніпсісьменнага ў далёкум сяле і да работніка ды інтэлігента ў месцы (горадзі).

— Ось мы прышлі да вас. Сустрэчайце нас і адгадайце, што азначаюць пытанні, якія ставіць жыццё. Ды ня дзякайцеся. Жыццё ня чакае...

Ёсць такая даўнейшая грэцкая байка. На дародзі да вялікага места залігло якоесь няпэўнае страшыдла с тулу-

бам лва і тварам чалавека. Кожнаму, хто йшоў да места с пустыні, яго загадвала загадка. Хто ня ўмеў адгадаць, таго пажыраў той сфінкс.

Такі сфінкс цяпер пазірае ў вочы усім расійскаму народу на шляху да блізкае будучыні. Заглядае і загадвае загадкі і славамі прамаўляе: «адгадавайце гуртам, сялянін і гаражанін, багатыр і ўбогі, вучоны і трохі-пісьменны. А ня знойдзеце супольнай адгадкі—гінце»...

Пісьменнік покі што знайшоў супольную для усіх расійян мову, і яго нарысы з захопільным прагучаюць і высокавучоныя і трохі пісьменныя. Класічна прастата выслоўу і паважная глыбіня зьместу зьдэналіся, каб развясці той туман, што залёг над нашым жыццём. Вялікі талент можа і пуда тварыць... А супольнае мовы трэба шукаць. Піша «Новая Рада», трэба каб знайці паразуменьне, каб адно і тое прынамсі аднака разуменьне. Бо вось, напрыклад Е. Кускова ў «Власти Народа» шукае выйсця з анархіі (безладдзя) ня там, дзе трэба і саму анархію шукае ня там, дзе трэба.

«Калі аддзяляецца Украіна», піша яна: «або фінляндцы, наперакор роспуску сойму Часовым Урадам, самачынна яго склікаюць, то паразуменьня бадай што ня памогучы: правадары украінцаў, а яшчэ больш фінляндцаў, занадта культурныя людзі, наб ня разуменьне, што чыніць». Украіна хоча аўтаноміі ў федэратыўнай расійскай рэспубліцы, а Е. Кускова, тым часам піша: «калі аддзяляецца Украіна». «Ой, трэба, трэба супольнай мовы шукаць», дадае «Новая Рада», «бо напачатку ніколі ня адгадаем тых загадак, што ўсім нам ставіць сфінкс нашага часу. А як ні адгадаем, дык сфінкс ужо сам ведаць будзе, што яму рабіць».

Вайна да нанца.

«Новая спроба паклікаць згоду на землю, змучаную і спаленую трыма страшнымі рокамі вайны, піша «Н. Рада» скончылася так, які першыя. Калішні міратворца, амэрыканскі прэзыдэнт Вільсон, адказаў на папскі заклік: «не». За ім пэўна пойдучы іншыя дзяржавы

На полі.

Іду поном зялёным, а жыта ўвакол
Тут хваляецца.
У кожнай траўцы, ў кветках на загонах краса
Усюды чуюцца.
А ветрыско шугне—сьвежы пах папаса
Ва ўсе стораны.
Я прышоў на паля, я прышоў адпачнуць,
Працай зморэны.
Глядзячы ў вочы прыветна тут мне васількі
Мае мілыя.
Ад травы, ад лугоў набіраюся ў палях
Дзіўнай сілы я.
Быццам вагар вады—тут жытныя лагі
Разбегваюцца.
Пяць птушкі ў гары бы звачокі звяняць—
Заліваюцца.
І кясецца наўкол песня—Богу хвала,
Усюды чутная...
Окуць узлісся, краса, на пялёх залатых
Ты магутная?—
Гэта праца людзей, што прыбрала паля,
Тут красуюцца:
У кожнай ніві палёў, і ў гаю, і ў лугу
Яна чуюцца.

Я. Журба.

Бітва.

Над старонкай вісьне хмара
Чорная, як ноч.
Ей ваякі кажуць грозна:
«Гэй, ідзі ты проч!
Нам патрэбна сьвету, сонца,
Ясных, пёпных дзён,
А ты скрозь заслала небо
Цёмраю сваёй».
Узняліся яны высока—
К сьвету сонца, зор;
Апынуліся ля хмары,
Дзе наўкол прастор,
І паналі ў бітву там с хмараў...
Страшна трэскаў гром...
А пад імі дождж паліўся
На зямлю ручком.

Вось і, сонца засьвяціло—

Усё ярчай, ярчай.

І ваякам ўсе казалі:

«Буря вы ямчай!»

Я Журба.

Засульскія Турэ.

Ёсць у нашым краю сяло Засулье, а каля таго сяла, на краю баханскага балота, ляжаць тры вялізныя каменны, што Турамі завуцца. Два з іх большыя ляжаць попляч, як два піраге зліпшыся, а трэці меншы, круглы, як баханок, ззаду паміж пірагоў паложаны.

Вота-ж, як старыя людзі павядаюць, гэтыя каменны колісь-то людзьмі былі такімі, як і мы. Гэта было яшчэ тады, як наш край у паганстве быў, а толькі чутка хадзіла, што ад Кіева нека новая вера разыходзіцца і што раз далей і далей па гарадох, сёлах і садыбах пашыраецца. І ад гэтае чуткі страшна людзям становілася. Баяліся новае веры, як заразы жой.

Людзі зыходзіліся ў сьвятныя дубровы ды гаі, там раіліся і прыносілі ахвяры багом, каб уласкавіць і упрасіць аб помачы проціў насуваючай с поўдня страшнае навіны.

Вот у адным сьле над Сулаю разышоўся пагавор, што да аднаго гаспадара, каторы жыў за сялом на адзіноці і Турам пражываецца, па начох прабіраецца нейкі нівідомы чалавек з вялікаю барадою, з доўгімі валасамі, павучае гаспадара таго новай веры. Сталі селяне падглядаць і дзе каторыя з іх бачылі, як нівідомы з гаспадаром, з гаспадыняй і з малымі іх сынамі кланяліся нейкім рагачом. Сталі прызірацца да гэтых рагачоў і дагледзілі, што яны пароблены з залезных шыпаў, зложаны накрывж. Тых крыжоў надлілі тры: адзін вялікі пасярэдзіні, а два малыя абпал яго. Сабралі сход і ураілі, каб сямью і садыбу тых Турэў знішчыць дазвання, каб і следу ня было.

Адны гэтак раніцай запрагае той апырчны гаспадар валё араць ехань, ажно бачыць: з сяла народ да яго валіць,—хто с сякераю, хто с пілаю, хто з насакаю, а хто проста с кіем. Сьціміў ён біду німінучую. Кінуўся ў хату, разбудзіў жонку і—сына,

сам узяў вялікі крыж, а ім даў па малому і чым дужы ў лес. Селяне тое як забачылі,—зараўлі ад злосьці ды кінуліся ў дагонку. Турэ тых уцякалі на ўсю моц, ажно разам спыніліся, бо прыбеглі к вялікаму ніпраходнаму балоту. І апанаваў іх вялікі страх ды кажуць яны, усеуміўшыся ў сілі Бога Вялікага:

— Што мы з новае веры скарысталі? Бадай мы той час лепш каменнямі сталі, як малі яе пазнаваць!

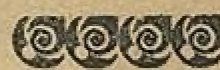
Тагды Бог і перакінуў іх за гэта ў камення. Прыбегаюць людзі ўслед за імі—аж нідзе нікагутка, адно тры каменні ляжаць.

— Вот табе й нашы Турэ! кажуць селяне, апусьціўшы рукі.

Турамі завуцца тры каменны і цяпер, а крыжы пазнаходзілі ў зямлі ўжо за нашых часоў. Яшчэ гадоў дваццаць таму жылі тры людзі, што с тых крыжоў нарогі (лемяны) рабілі.

(Друкавана ў «Сьв. Зап. Краю» у 1902 г.)

К. Каганец.

Ваучок.

Ваучок малады, па Палесі ходзячы нагадаў сабе з сьветам змрыцця. Надумаў ён жыцьцё сваё перамяніць,—шкоды нікому ня чыніць, з авечкамі і козамі дружыць, сьвіннйя ня займаць, гусей няпужаць, слабым у бядзе памагаць, а самаму—ягадамі, карэннямі жывіцца.

Спаткаў ён раз каля рэчкі, на паляны. старога воўка, што смагавадою праганяў. Разбалакаўся з ім ды і пра думку сваю расказаў. Той паслухаў ды кажа: «Рабі, як хочаш. Але я-б ня раіў, калі зводу ня хочаш дазнаць і жыцьцё сабе абрыдзіць. Сьвету даволі таго, што ты воўк, каб усюды гналі цябе і сьвалі сабакамі». Ваучку гэта непраўда паказалася каб людзі за дабро злом плацілі толькі за тое, што ён воўк. І пакланіўшыся стараму ваўку, пашоў ад яго прэч, каб сабе сэрца ня ад'ядаць, слухаючы яго нагаворы.

Ідзе ён, ідзе і захацелася яму есьці. Знайшоў птушачку адохлую, высахшую і выпятраўшую на сонцы, каторую жукі растачылі. Зьёў яе са смакам, але голаду ня прагнаў. Хлябнуў вады з калейны ды ідзе

пропіў нямецкай кааліцыі. Гэтыя дзяржавы зноў робяць тую самую памылку, якіх наробляла шмат і з якіх можа найбольшы былі тагды, калі бяз разгляду адкінулі відомую нямецкую прапаганду пра заміранне і калі заклік расійскай дэмакратыі застаўся «голосам вопіючага ў пустыні»... Мусіць, яшчэ ня перапоўнілася чара пакуты людзкая і ня досыць яшчэ крыві, хоць ёй «лепш цячы ў жылах, як на зямлі ды па пяску», як казаў Герцэн. Мусіць, ні вельмі дужыя тыя шчырыя прыхільнікі згоды, каторыя падаюць свой голас за тое, каб супыніць людзкую пабаву. Але яны павінны стаць дужэйшымі, бо пачай вайна ня супыніцца «да канца» — аж да поўнага зруйнавання усіх каштоўнасцяў людзкіх».

Роднае слова.

(Ахв. П. Мохановічу).

Пад уціскам нядолі адвечнай,
Пад злоснай пагардай чужых,
Свяцілася ты іскраю вечнай
Праменьняў жывучых, святых.

Гарало ты, роднае слова,
У глыбі душы маладой;
Зрывала жалезныя сковы
Із думкі адкажанай, жывой.

Пад смутнай выкоў ніпагодай
Твой лёс цябе здрадзіць ня мог:
Багацце і шчасце народа
Ніколі ня мрэ ў ланцугох!

Прывет табе, роднае слова,
Жыві-ж і красуйся ўсёды!
Будуй сваю славу на-нова
Мінуўшчыны слаўнай сляды.

Клянй векавую пагарду
Ізвядзі адвечны прымус,
І вольнай табе ў нагараду
Хай стане твая Беларусь!

Капыль. Ф. Чэрнышэвіч.

НА БЕЛАРУСІ.

С.-Горадок, Мінск. павету.

Селяне прачнуліся, працёрлі вочы і патроху пачынаюць разбіраць, хто іх вораг, а хто сябар. Возьмім за прыклад Сёмкава-Гарадзецкую воласць. С першых дзён рэвалюцыі селяне выказалі гарачае пажаданне пабудаваць сваё жыццё на новых пачатках, але ні ведалі куды і за кім ісці. І доўга яны, селяныя, блукалі па кутках і завулках, дзякуючы такім павадзірам, як сьвяшч. Самойловіч, Шыманскі і Гупчынскі з аднаго боку і Міхайлов, Шастак і інш. — з другога. Цяпер, як відаць з заявы губэрнскаму камісару, селяне навучыліся аддзяляць куколь ад пшаніцы і пачынаюць выправаджваць сваіх «сяброўкоў». Вось гэты прыгавор:

«Зважаючы на тое, што настаяцель Саломарэцкай Пакроўскай царквы ні разу ні выступіў на абарону рэвалюцыі і інтарэсаў працоўнага народу, а, наадварот, спагадаючы стараму рэжыму, кожны раз, як псыля ішчы ў царкві, так і ўсюды, пры зручным выпадку, рупіцца растлумачыць і ўбіць селянам ў галаву, што «цар быў чалавек добры, але міністры яго згубілі; што бяз цара жыць ні можна, бо цар ёсць зямны Бог, а што яго скінулі з прастола, дык гэта толькі да часу, і ён яшчэ можа вярнуцца, дзеля чаго трэ' толькі маліцца»; зважаючы на тое, што ўсіх абаронцаў свабоды, ён пачай ні называў, як «кучкай хуліганаў» і інш., пажадаўшых захапіць уладу да сваіх рук, каб камандаваць над намі, і што ён вачывіды стараецца падаваць веру ў людзей да сваіх прадстаўнікоў і Часовага Ураду, — на моцы гэтага мы, парахвіяны саломарэцкай царквы выказваем зневагу і няздавальненне сьвяшч. Самойловічу і просім пана камісара зрабіць ўсе патрэбнае, каб выгналі ад нас яго, сьвяшч. Самойловіча, а заміж яго ніхай прызначыць у нашу парахвію больш паважанага і дастойнага пастыра».

Падпісалі: парахвіяны саломарэцкай

царквы (48 подпісаў).

Парахвіянін.

Гомель, Магілёўск. губ.

У ваколіцах Гомеля, аднаго з найбольшых гарадоў Магілёўск. губ., жыве шмат уцякачоў с Польшы і Літвы. Літвіны па чужыні рахманейшыя, як у сябе дома, дык паміж уцякачамі розных нацый квітнея згода.

У самым Гомлі жыве так сама шмат уцякачоў. Есць яны і ў Добрушы, дзе паперовыя фабрыка колісь кн. Паскевіча, а цяпер Балашоў. Гэта фабрыка была заўсёды пад кіраўніцтвам паліакоў і праз доўгі час дарэктарам гэтай вялікай фабрыкі быў паліак Ступігінскі. Большасць адміністрацыі так сама паліакі.

Уласнік Добрушы, п. Балашоў, мае палац і парк ў Гомелі, дзе знаходзіцца памятник кн. Ю. Пянятоўскаму на кані, майстарства Горвальдсана. Памятник гэты прывезян сюды з Варшавы кн. Паскевічам пасля паўстання 1831 г. Кажуць, што пасля вайны яго зноў вернуць да Варшавы.

(Dz. Min).

Гарадзішча, Пінск. пав.

Гарадзішча мае старасвецкі касцёл, пабудаваны ў стылю renaissance (адраджэнне) с пекнымі фрэскамі. Касцёл гэты за часоў уціску пераходзіў з рук у рукі, прадаваўся з аукцыонаў і меў розных гаспадароў. Зачыняны пасля паўстання 1863 г. і зьвернуты назад, дзякуючы турботам парахвіян і мацэната Ольшамоўскага, ў ём зноў пачалі былі адпраўляць набажэнства ў 1912 г. Перадні ксёндз пры гэтым касцёлі, Місевич, вядомы на Піншчынскі грамадзянскі прапаўнік. У часі вайны ваенныя ўласці адабралі у ксёндза ключы ад касцёлу і выдалі яму на гэта афіцыйныя квіток. Такім парадкам, апека над касцёламі перайшла да рук ваенных людзей і, можна сказаць, выпунялася даволі добра да дзён рэвалюцыі. Але потым пачаліся нипарадкі: выламалі бакавыя дзверы, краты ў вокнах закрыты і т. п. і рабіліся рабункі. Ксёндз Мі-

севич зьявляўся с просьбай да ваенных ўласцяў знайці вінаватых, але атрымаў адказ, што гэта робіць іншая ваенная часць, а што мейсцовы полк зрабіць нічога ні можа. Дзякуючы пастаянным старанням ксёндза, дзверы ў касцёлі забілі, але пізабавам іх выламалі зноў. Ні маючы змогі пастаянна жыць на месцы, ксёндз тым часам, заўсёды даводваўся да касцёлу, атпраўляў набажэнства і рабіў свой догляд. Апошні раз, 26 ліпеня, ён застаў у касцёлі салдата ў шапцы, а сам касцёл меў такі выгляд, што ксёндз выйшаў ды заплакаў.

Вокны ў касцёлі пабіты, раліквіі сьвятых украдзены, фігармонія разбіта на дробныя кусочки; крыж і аўтарныя літары паломаны, антымінс знайшоўся ў садзі бяз сьвятошчаў, якія вынаты; гіпсавая фігура сьвятога папсава, у закрысты выгнаны замкі с шафаў, усе рэчы паграблены; на хорах, на фрэсках панавісаны імёны, прозвішча, розныя выразы, партрэт п. Ольшамоўскага паколалі. Не пажадалі і клябані, дзе жылі салдаты, і знішчылі дазвання: падлога паломана, вокны, дзверы пабіты і павывожаны.

Аб гэтым барбарызме адбілі тэлеграму старшынні міністраў, глаўнамамадуючаму і біскупу Цепляку.

(Dz. Kijow.)

«Акружная камісія аб справах выбараў да Устаноўчага Сойму». у Мінску.

Згодна с распраджэннем міністарства ўнутраных спраў у Мінску ўтворана «Акружная камісія аб справах выбараў да Устаноўчага Сойму». Гэтая камісія будзе назіраць за праўдзівасцю выбараў.

На апошнім сходзе Мінскага губэрск. выканаўчага каміт. старшынёю гэтай камісіі выбраны прысяжны павяраны К. Пітрэвіч, членамі І. Макрэў і С. Камінскі.

Падарожжыне Мінскіх газет.

Мінскія газеты «Мінскі Голас» і «Мінская Газета» пабольшылі пану сваіх выданняў да 15 к. за №, «Новая

далий. Бачыць — парасята пад арэшнікам гуляюць, леташнія арэхі с-пад гнілога лісця дабываюць. Згледзішы ваўчка, парасята кінуліся на ўцёкі, а адно з разгону палала у куст арэшніку і завязла шыйкай паміж сукоў і карэнняў. Ваўчок хацеў яго вызваліць, але парася падняло такі пісь, што пачулі сьвінны нідальчэка на балодзі. Як дыхнуць, абступілі яго, разрохкаліся, — дык той ледзьва вырваўся с абскуплянамі калопамі.

Горка яму стала, але падумаў і ўсцешыўся. «Гэта яшчэ мяне ня знаюць. Падумалі пэўня, што хацеў парася звесці»...

Гэтак блукаючы, з голаду пацапаючыся, — набрыў ён воўка, што нёс перад сабою барана. Адабраўшы у воўка барана, панёс ён яго з лесу да па-стухой, але тая, згледзішы ваўка, кінуліся на яго с кіямі, загукалі, закрычалі, — дык ён і на гэты раз мусіў чым дуж уцякаць с абабітымі бакамі. Забіўшыся у ветру, зажурыўся горш за першы раз, але зноў думае: «Гэта яны думалі, што я той самы воўк, што барана ухапіў. Што-ж, — гэта абмылка... Але пагана, што есці хочацца... Каб я таго барана сам зьеў, то й бакі-б не балелі і... І засароміўшыся свае думкі пашоў далей.

Выходзіць ён з лесу к сяду. Бачыць — на лужку пры лесі дзеці гуляюць. Дай, думае, пазнаёміся. І ўхмыляючыся, і прысядаючы, хвастом віляючы, ідзе ён да дзяцей, а тая яго як убачылі, справілі гвалт і нарабілі, спужаўшыся, лямэнту. Бачыць воўк, што з сяла мужыкі с каламі бягуць. Мусіў і тут уцякаць, але й на гэты раз знайшоў сабе ўцёху. «Дзеці — відомыя дзеці, дурныя». А знайшоўшы кавалак здохлай каніцыны, пад'ёў наш ваўчок, аправіўся і павясляеў.

Бачыць раз ваўчок: на паліцы, абалершыся на стрэльбу, чалавек стаіць. Прыбраўшы пакурную пастару, лізаючы языком і ківаючы хвастом, — вышаў ён, прысядаючы, да чалавека, сталага і разумнага, знаёміцца, а той, доўга ні чакаючы, злажыўся ды як бахне, — аж ваўчок сьвету ні убачыў. Усё чырвоным агнём разліглося, і сам ні памятае, як у пушчы апыніўся, кроўю ўвесь заліўся, на заднюю нагу ступіць ня можа, толькі ад жаху зубамі ляскача.

І згадаў ён тады старога ваўка, каторы ні раіў іні на такую спробу.

Хоць і заліваў ён сваю нагу, але стаў накуль-

гваць на ўвесь век, і ўжо болей ня думае добра рабіць, застаючыся злым і збродным, як і кожны воўк.

1911 г. Турма.

К. Каганец.

У няволі.

У ціхае, нірхомае возыро, аброснае зялёным аерам углядаўся высокі пабелы мур, а за мурам, на моцным фундаменці, горда трымалася магутная будыніна. Нівялічкія вокны, як прыжмураныя вочы, чарнелі на сьняне, прыдаючы будыніні пануры погляд.

Была вясна. Зялёныя драўкі вольна раслі высока пад небам, хаваючы у густым галлі вясёлых птэбятых. Зеланы аж капала, здаецца, з дрэў і пералівалася на сонцы усіялякімі колерамі. Усё жыло, расло, вяселілася. А спагадныя гарачыя праменьні сонца, асвятляючы кругом сьвет Божы, цікава заглядалі ў маленькія вокны панурай будыніны, каб асвятліць і абагрэць цёмныя куткі вогкіх мураў. Цяжка было прабіцца туды, бо пануючая векамі цемра з гневам спатыкала тонкую стужку сьвету і праганяла ад сябе прэч.

— Ня будзе дня! гукала цемра, разносячы рэху па сырых, затхлых пакоях гмаху. — «Мілей ночі!» ўтарылі совы с кажанами.

І яскравыя праменьні, зазірнуўшы у чорныя ваконцы, плылі назад, дзе іх чакалі і віталі, як Бога, сустрачаючы.

У адном с тых вокан, што хмура углядаліся з вялікага гмаху у воду, у залезнай клетцы, за гратамі, сядзела ў няволі птушка. Жаласліва цікаючы ад рання да вечара, яна сумна глядзела на хараство Божлага сьвету і балюча адчувала вясёлы сьпеў сваіх таварышкаў у зялёным гаю дрэваў. Слухаючы іх песьні, яна ўспамінала дві вольнага жыцця і горка скардзілася.

— Чаму я такая нішчасная? Чаму той, хто стварыў гэты белы сьвет, дапусціў пада мною гэты зьдэк? Ні так даўно лятала й я пад блакітным небам бязмежнага сьвету і ніколі ня думала, што стану слугою страшнай няволі.

Так скардзілася птушка у сэрцы сваім і павярала скаргу сваю той, што зьявіла гняздычка сабе у яе над вакном. Яна выказвала ёй свой жал, сваю тугу, бо ніхто, апроч ластаўкі, ні заглядаў сюды, у гэтае царства цемры і жалю, — воля была мілей за

усё. Затужыла нявольніца; перастала верыць, што дажджэцца волі. Затаіўшы дух, яна вітала думкамі там, дзе ўзрасла, дзе пакінула на волі у родным краю маленькіх птушанят.

— Лепі сьмерць, зьявінулася яна да ластаўкі. — Прачуваю, што гэта апошняя вясна, і волі ні ўбачу ніколі. Як-бы жадала я узляцець высока, высока ды засьпеваць тую вольную песьню, якую колісь спевала! Але птухі няволі зламалі надзею...

Слухала ластаўка жалбы нявольніцы і хутчэй адлетала прэч. Чужыя сьлёзы замінаюць вяселлю.

У адзін дзень спагадныя сонца прабілася у сьцяны мураваных мураў, праменьня яго шугнуліся ў клетку, але дарэмна. На дне клеткі ляжала няжывая птушка, як-бы застыўшая з думкай аб волі, блакітным небі і дарагіх, мілых птушанятах...

Мінск.

Галубок.

Бусял і бусылянята.

(Байка).

Ведама, што часта бацьке даюць сваім дзецімі такое выхаваньне, каб яны былі карысныя ім, а ні сабе. Вось дзеля такіх бацькоў раскажу я байку аднаго нябопчыка беларуса.

Ляціць бусял па-над морам і нясе пад сваімі крыльямі трох бусылянят. Як стала цяжка несці, дык ён пытае у першага дзіцяці: «ці будзеш ты мяне несці, як я састарэюся?» Бусыляня спалохалася, каб бацька ня кінуў яго у мора ды й кажа: «буду». Бусял кінуў яго ў мора.

Паліацеў ён далей с двума бусылянятамі. Зноў стала цяжка. Пытае ён тады у другога бусыляняці: «Як састарэюся я, ці ты будзеш несці мяне так сама, як я цябе пасу?» — «Буду!» са страху адказала і другое бусыляня. Бусял кінуў яго ў мора, бо й яно сказала няпраўду.

Паліацеў ён цяпер с апошнім дзіцем. Пасярэдзіні мора ізноў стала цяжка несці. Бусял пытае у свайго трэцяга бусыляняці, ці будзе яно несці бацьку, як ён зробіцца старым. «Не, ня буду», атказала бусыляня: «бо тагды я буду мець свае дзеці, і мне трэ' будзе насіць іх».

Трэцяя бусыляня сказала праўду, і бацька перанёс яго пераз мора.

Смутны.

Заря» будзь выходзіць на паперы меншага фармату і павялічыла цану да 12 кап. за №.

«Акружная камісія аб выбарах да Устаноўчага Сойму» ў Магілёві.

На сходзі 17 жніўня Магілёўскага губ. камітэту з'яднаных арганізацый выбрана акружная камісія аб выбарах да Устаноўчага Сойму. Старшынёю камісіі выбран Р. Поўзнер.

Краёвы зьезд друкароў.

Неўзабаві ў Вітэбску будзе краёвы зьезд друкароў. На зьездзі будуць прадстаўнікі друкарскіх хаўрусаў такіх гарадоў: Віліні, Гродны, Коўны, Двінску, Вітэбску, Оршы, Магілёву, Гомелю, Мінску, Беластоку і Сувалкаў.

Выбары да Гарадзкой Думы ў Магілёві.

13 жніўня ў Магілёві адбыліся выбары да Гарадзкой Думы. Усяго было падапо 22005 галасоў. За сьпісак № 14 (Беларускага Нацыянальнага Камітэту і насяленьня акраінаў) падаті голас 2082 чалавекі. З агульнага ліку 64 гласных, беларусы дасталі 6 меіец.

Гарадзкія выбары ў Дзьвінску.

Зроблены ў Дзьвінску выбары да Гарадзкой Думы апрагэставаны. Справа аб гэтым разглядаецца акружным судом.

АПОШНІЯ НАВІНЫ.

Агульныя весткі.

Пажары на заводах, працуючых на абарону.

У апошнія часы па ўсёй Расіі то сям, то там здараюцца пажары на вялікіх заводах і найчасцей на тых, што працуюць на абарону. Так нідзёна выбух вялікі пажар на заводзі Ліанозава ў Петраградзі, што вырабляў ракеты для войска. Завод займаў 2 ці 3 дзесяціны зямлі сваімі будынкамі ў тры паверхі. Стратаў на некалькі мільёнаў руб. Пасьля згарэў так сама ў Петраградзі завод Васьціншаўза, што вырабляў шрапнелі. Выгарэў галавы 4-х паверхня будынак заводу, што займаў вялікі кавалак зямлі. 14 жніўня ў Казані пачаўся грандыёзны пажар на парахавым заводзі атрыльерскага ведамства. Сілаю ўзрыву ва ўсім горадзі былі выбіты вокны—ня толькі адны шыбы, але разам і з рамамі, дзверы зляталі с крукоў. Перацуджаныя людзі кідалі ўсё сваё меньне і ўцякалі за горад. Раскідан залезна-дарожны мост цераз раку Казанку. Каля гэтага мосту агінула пажарная каманда, якая прыехала сюды тушыць пажар.

Ні ў адным з гэтых выпадкаў прычына пажару не высьненена. Але як бы там ні было, калі пажары будуць здарацца і далей,—дрэнна будзе расійскай арміі. І так, як пасьведчыў Вярхоўны Галаўнакамандуючы Карнілаў на Дзяржаўнай Парадзі, заводы цяпер вырабляюць на 60% менш снарадаў, чым раней выраблялося. А калі заводы яшчэ будуць гарэць, дык снарадоў зусім ня будзе, як і ў лета 1915 г.

Усерасійскі Царкоўны Сабор.

16 жніўня ў Маскве ў будынку царквы Хрыста-Збаўцеля пачаўся Усерасійскі Царкоўны Сабор [праваслаўнага духавенства і парафіян]. Старшынёю сабору выбраны маскоўскі мітрапаліт Ціхон, ганаровым старшынёю першы член Сыноду—мітрапаліт Уладзімер.

Ангельцы пра Расію.

Становішча, у яком апынілася Расія, ніша «Daily Telegraph» зьяўляецца бязпрыкладным. Расію можна параўняць с чалавекам, каторы быў сыяты з роду

ды раптам стаў бачыць і ня можа, як сьлед, ацаніць вялікую вагу таго, што ён перад сабою бачыць.

Французы пра Расію.

Парыж, 17-га аўгуста. [П. Т. А.] Зьявіўца на румынскім фронці выклікаюць з боку нікотрых тутэйшых газэт дужа горкую крытыку і ацэнку у такіх выразах, якіх да гэтага часу яшчэ ніколі ня ужывалі ў французскім друку пра расійскую армію. «Petit Parisien» піша: «У той час, як войска дзяржаваў згоды здабываюць сабе славу, рускія уцякаюць ад тых, каго білі ўсе. Ня гледзячы на ўсю сымпатыю да патрыятычнай чыннасьці Керэнкага і Карнілава, розум падказывае быць асыярожным і ні пата спадзявацца на поўнае адраджэньне расійскага войска. Другая газета «Petit République» раіць расійскай арміі браць за прыклад маленькую румынскую армію, і кажа даляй, што, не гледзячы на пекныя абяцанкі аб хуткім перабудаванні арміі, выпадкі дэзарганізацыі, і няпаслушнасьці бываюць у той час, калі супольнае выступленьне ўсіх проці немца так патрэбна.

Германія і Расія.

Па весткам з Бэрліну Бэрнгард прапануе новай Камісіі рэйстагу праграму заграйчнай палітыкі, якая мае спрыяць замірэнню, выгодам Германіі, дзеля чаго трэба прысьці да паразумения з Расіяй, бо для Германіі нікарэна ўтварэньні нізалежных дзяржаўных адніц—Польшчы, Курляндзіі і Ліфляндзіі, з паллду на тое, што яны, маючы задуняз-давольную Расію, быліб вогнічнам агітацыі проці Германіі. Новае перабудаванне Балканаў павінна рабіцца ў паразуменні з Аўстра-Угорчынаю, Баўгарыяю і Расіяю, бо толькі тагды, калі Англія пабачыць, што ёй нямагчыма знайці супольніка (хаўрусніка) проці Германіі, яна стане шукаць сталых добрасуседзкіх адносін за Нямеччынай і тагды бальтійская справа страціць сваё ціперашняе значэньне.

Нацыянальны рух сярод Крымскіх татарай.

Татарскае насяленьне Крыму дужа непакоіцца дзеля барацьбы некаторых мурзаў з растуцьм млада-татарскім рухам.

Татары арганізуюць сваю абарону. У Сімфэропаля прыслан запасы крымскі конны полк; арганізаван татарскі батальён. Сіняваты сыяг Тамэрлана маюць над татарскім войскам.

Выходзіць спецыяльная татарская газета, орган Крымскага Камітэту (на татарскай мове пад назваю «Мілет», а на расійскай—«Голос Татар»), у гэтай газэці ўжо выгалашана праграма татарскага руху.

З за граніцы.

Рэвалюцыя ў Гішпаніі.

У горадзі Барцэлёні (Гішпанія) ідзе бойка паміж урадавым войскам і рэвалюцыянерамі. Будынкі адкуль стралялі рэвалюцыянеры, параскіданы да-шчэнтку артыльерый.

У Мадрыдзі (глаўны горад Гішпаніі) арыштованы цэлы рэвалюцыйны камітэт. Трошкі раней былі весткі аб вялікіх забастоўках на фабрыках і залезных дарогах. Як цяпер—нема ведама.

Немец пра Турцыю.

Доктар Шцюрмэр выдаў кніжку пад назваю: «Два годы войны у Константинополі». У гэтай кніжцы, паміж іншым, гаворыцца: «Для сусьветнай германскай палітыкі падзел Турцыі на часткі ёсьць, вядома, страшэнны удар. Але с паллду на агульна людзкую цывілізацыю, на моцы патрэб моралі, вольнасьці і справядлівасьці, на моцы інтэрэсу сусьветнага поступу і эканамічнае развіцця Турцыі,—яе ушадак—ёсьць адзін з самых лепшых скуткаў цяперашняй вайны».

Абараняючы сябе ў вінаватанні, што ён нянавідзіць туркаў, аўтар кажа: «На

мой погляд, дык яны былі б шчасліўшыя, каб іх гасударства было абмяжована граніцамі Анатоліі, гдзе іх раса, дапраўды, складае большасьць насяленьня краю. Я ахвотне аддаў-бы Расіі Арменію, пралівы і шырокі ўплыў на Канстантынопаль. На поўдні, дабаўляе ён, вялікая аўтаномная Аравія і Сірыя будуць квітнець пад спаддлівым вокам Англіі і Пранцыі, робячых такую разумную, мастацкую палітыку у мусульманскіх краях і шляхэтна папярочы чывілізацыю у Эгіпці, Судані, Індыі і З.-Амэрыцы.

ВАЙНА.

Агляд ваенных падзей.

На заходнім фронці. Раніцаю 21 жніўня нашэ войска пакінуло Рдугу. Крэпасць Усць-Дзьвінск узарвана; залезныя масты цераз Дзьвіну так сама. Нашы часці адходзіць на паўночым ўсход. У Рыжскую затоку ўвайшлі нямецкія падводныя чайкі. 21 жніўня яны абстрэлівалі узбярэжжа каля гораду Чернова і нарабілі перапалоху, бо людзі думалі, што ў затоку ўвайшоў цэлы германскі флот. На рэпці фронту—стрэляніна.

На Румынскім і Каўказскім фронтах ціха.

На французскім фронці—артыльерыйская стрэляніна. Вялікія дажджы абярнулі ў балото ўвесь грунт і не даюць магчымасьці выступаць пяхоті.

На Італьянскім фронці італьянскае наступленьне ўжо заціхае.

На Балканскім фронці хаўруснікі зноў захапілі гору «1050».

Новыя нямецкія удушлівыя газы.

Германцы выпайшлі новыя снарады з асобымі удушлівым газамі яны ўжо абстрэлівалі французскі горад Армансьер. Адны з гэтых снарадаў маюць у сабе газ, што прайходзіць праз адзежу і апалля шкуру, а другія, невялічкія самы, маюць у сярэдзіні выгтаць, якая, пасля разрыву снарада, так сама абяртаецца ў газ. Гэты газ прайходзіць у зачыненыя памяшчэньні і нават дастае людзей ў паграбох. Пах гэтых газуў, як у гарчыцы. Цераз 5 або 6 гадзін пасля таго, як чалавек дыхнуў гэтымі газамі, у яго псуецца бронхі, ён сьлепіцца, чую пяхоту ў горлі, сьверб па ўсім целі, без прырастанку кашля; тэмпература цела падвышайцца, і чалавек хутка памірае.

Аб пасылцы кітайскага войска ў Эўропу.

Газэці «Русское Слово» тэлеграфуюць з Пэкіну (глаўны горад Кітайскі), што кітайскі ўрад дужа прыхільна адносіцца да думкі паслаць у Эўропу на падмогу хаўруснікам кітайскае войска.

Пільная справа.

Беларускі рух захапляе ўсё болей і болей, як прастага народу, так і інтэлігэнцыі. З апошніх прылучаюцца прыняўшы раней расійскую, або польскую культауру. Варнуўшыся дамоў, пад сваю родную стрэху і пабачыўшы убогасьць роднае хаты, кожнаму хочацца шыра дапамагчы сваёй працай, кожнаму хочацца прычыніцца да сьвятой справы вызваленьня свае бацькаўшчыны і паставіць на ногі сваю занябдаўку гаспадарку. Родная мова—гэта той грунт, на яком расьце і трываецца ўся справа, увесь рух. Тым часам, тыя, хто адраваўся з дзяцінства ад вёскі або саўсім ні бачыў вёскі, ня толькі перасталі гаварыць па-беларуску, але часта і думаюць па-чужынеку. Вось усе тыя «новыя» беларусы, каторыя хочуць чым [колячы] дапамагчы ў справі абудаваньня свае бацькаўшчыны, прымушаны напярод, як напісаць на роднай мове, выкладаць свае

Грамадзянства!

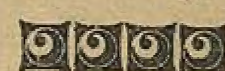
Памятайце, што газета можа істнуваць толькі пры нашай дапамозі. Зьбірайце ахвяры на падтрыманьне і пашырэньне друкованага роднага слова. Народ ня можа жыць бяз газэты і кніжак. Ваша павіннасьць упадаць аб гэтым. Шукайце новых падпісчыкаў і пытайце газэты скрозь—на станцыях, у кіосках, уразносчыкаў. У кожнай весцы, сяле, у кожнай році, камандзі, сотні, эскадроні і батарэі павінна быць «Вольная Беларусь».

Рэдакцыя.

думкі на той мове, якэй навучыліся ў школах, а ўжо потым перакладаюць. Іншым проста хацелася-б што цікавае ці карыснае ператлумачыць, але што-ж ты зробіш, ня ведаючы мовы. Прыходзіцца або ісьці пытацца да тых, хто разумее і у каторых і так процьма работы, або да вясковых людзей, каторыя, наадварот, ня зразумеюць таго, аб чым у іх будуць пытацца, а то пачнуць круціць мову на польскі, ці маскоўскі лад. Такія выпадкі шкадліва адбываюцца на нашым руху. Каб гэтага ня было, дык нам трэ парупіцца аб тым, каб стаць тым людзям на дапамозі. Дзеля гэтага трэба дапасаваць слоўнік: расійска-беларускі і польска-беларускі.

Да гэтага часу у нас быў славар толькі баларускі-расійскі; бо на нашу мову глядзелі, як на падмову (нарбціе) і цікавіліся ёю адны спэцыялісты, акадэмікі. Нам гэты славар покі што ні надта патрэбны. Важна як найхутчэй злажыць ты слоўнікі, аб якіх я выпэйш павінаў. Аднаму што злажыць цяжка, ды й ні так поўны ён будзе. Дзеля гэтай справы трэба зрабіць хаўрус, згаварыцца з другімі, я прапанаваў-бы гэты спосаб, каторы, паведдуг майго разуменьня, самы найлепшы. Тут проста жартуючы зробіш выякае дзела. Як чытаеш беларускую кнігу ці газэру, дык трэба падкрэсьліць словы чыста беларускія, якія ні падобны да слоў расійскіх, або польскіх. Потым, як час, трэа выпісаць іх па літарам у парадку абэада, пералажыўшы, ведама, на другую мову так, каб польскія ці расійскія словы стаялі наперадзі. Я лічу гэта надта практычным, бо калі перакладаць з слоўніка расійскага, або польскага кожнае слова, то мала што выйдзе, беларускага у тлумачэньні гэтых слоў будзе ні шмат.

Трэба яшчэ зьвярнуць увагу на тое, каб выпіскі рабіліся з розных кніг. Павінна быць сьстэмнасьць. Я прасіў-бы тых, хто захаца прычыніцца да гэтае справы, каб прыслалі мне паведамленьне, з якіх хто кніг мае выпісваць словы. К 30-у кастрычніку (окцябр) с тых кніг, якія я прызначу кожнаму, усе словы павінны быць выпісаны і растаўлены па літарам, а я ўжо прывяду да парадку. Патта важна ведаць, колькі хто можа патраціць часу. Працу злажэньня расійска-беларускага слоўніка я прымаю на сябе. Адрэс мой: Мінск, Захараўск. 18. Белар. Ц. Рада. подпаруч. Дварчачіну.

Абмылка друку.

У № 10 «Вольн. Бел.» ў аддзеле «Друк і жыцьце» на 4-ай старонцы у 4—6 радках зверху надрукавана: «на абшары акупацыі згуртавалася літоўская палітычная група», а трэба чытаць: «на абшары акупацыі літоўскай згуртавалася палітычная група».

ІВАН РУДЫ шукае свае жонкі Ганны з дзецьмі Александром, Юліянам і Ольгай. брата Сьцяпана Рудога і сястру Марыю. Усе з вёскі Тутчэва, Патапоўскай вол. Мін. г. Нов. пав. Ведаючых што небудзь аб іх, просіць паведамаць па адрэсі: Мінск, Захараўская 18. «Вольная Беларусь» для І. Рудога. Просіць другія газэты перадрукаваць.

Рэдактар Я. Лёсін.

Выдавец: «Т-ва Беларускай Культурі.»

Друкарня Н. М. Нахумова (старшага)